

Dato: 22.-23. november 2021

Møteleder: Aslak Bonde

Til stede: Nasjonale minoriteters organisasjoner
Representanter fra departementer, direktorater og institusjoner

Kontaktforum mellom nasjonale minoriteter og sentrale myndigheter

Statssekretær Nancy Porsanger Anti ønsket velkommen.

Ønske om at presse skal inviteres

Etter innspill fra organisasjonene ble det enighet om at pressen fra nå skal inviteres til å delta på forumet. Departementets begrunnelse for at presse ikke var invitert til forumet var at det skulle oppleves som trygt for representantene på forumet å ta ordet i forsamlingen. Organisasjonene framholdt at de som ikke ønsker å filmes eller siteres i media kan gi beskjed om det.

Hva har skjedd siden sist – i organisasjonene?

Organisasjonene informerte om hva de har jobbet med siden siste forum. På tross av at pandemien har satt begrensninger, har det vært stor aktivitet på mange fronter, som:

- Deltakelse i internasjonale nettverk
- Rapporteringer og høringsinnspill
- Møter med Europarådet, sannhetskommisjonen og andre instanser
- Ulike arrangementer – både faglige og sosiale
- Barne- og ungdomsarbeid, språkprosjekter, kulturminneprosjekter,
- Informasjonsarbeid som foredrag og ulike prosjekter
- Politisk arbeid, medlemsverving, styremøter og årsmøter.

Hva har skjedd siden sist – i departementene?

Avdelingsdirektør Kristin Solbjør informerte om hva departementene har jobbet med innenfor fagfeltet nasjonale minoriteter de siste to årene:

- Ny stortingsmelding om nasjonale minoriteter er lagt fram, blant annet med avklaring av hva myndighetene mener med "effektiv deltakelse", dialogformer og oppfølging av NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand*.
- Nytt e-læringsprogram om nasjonale minoriteter for offentlige ansatte.
- Departementet har besøkt nye møteplasser – Romano Kher, Ruija kvenmuseum og Tater-Millas hus.

- Departementet har deltatt på kvenfestival, kvenseminar og 100-årsjubileum for synagogen i Oslo.
- Nye tiltak: Kvensk navn på Norge er vedtatt, handlingsplan mot antisemittisme videreføres til 2023 og det er laget en utredning av kvensk språk på nivå III i minoritetsspråkpakten, som snart er ferdigstilt.
- Nytt fra Kulturdepartementet: Kulturrådet har fått et mangfoldsoppdrag, ny språklov er lagt fram, Vadsø museum – Ruija kvenmuseum er åpnet i nye lokaler og det er åpnet en [kunnskapsbank over den immaterielle kulturarven til urfolk og nasjonale minoriteter](#).
- Nytt fra Kunnskapsdepartementet: Ny opplæringslov er på høring, det er etablert samarbeid med NIM for å øke kunnskap om nasjonale minoriteter i barnehage, skole og lærerutdanningen, det er lagt fram nye læreplaner hvor nasjonale minoriteter er omtalt i overordnet del og flere fagplaner, ny læreplan i kvensk og finsk og det er laget informasjonsfilmer om kvensk og finsk som andrespråk. Det er etablert et førskoletilbud i romanes.

Elisabeth Fougner fra Klima- og miljødepartementet informerte om arbeidet med ny kulturmiljølov, og ba om innspill til mandat for kulturmiljøutvalget – innen 20. desember i år. Sikrer gjeldende regelverk nasjonale minoriteters kulturminner godt nok, eller er det behov for særlige regler? Utvalgets rapport vil komme på høring og lovutkastet vil komme på høring etter det.

Innspill fra organisasjonene:

- Hvorfor prioriteres netthets over statlig rasisme?
- Kulturminneloven: Samiske kulturminner før 1917 er automatisk fredet. Kvenskfinske kulturminner står i fare for å klassifiseres som samiske for å få midler. Det er en diskriminering i lovverket.
- Bufdir skrev i sin nettressurs at fornorskningspolitikken overfor samer og nasjonale minoriteter pågikk fram til midten av 1900-tallet. Dette er historieforfalskning, assimileringspolitikken overfor romanifolket/taterne pågikk til 1980-tallet. Det ble rettet opp etter innspill fra Taternes landsforening.
- Det må ikke opprettes lover i Norge som skiller mellom folk.

Svar fra statssekretær Nancy Porsanger Anti:

- Netthets er prioritert fordi det er så utbredt og fører til at enkelte blir utestengt fra debatten. Det betyr ikke at arbeid mot andre diskrimineringsformer er nedprioritert. Vi vil all diskriminering til livs.
- Jeg er over gjennomsnittet opptatt av språk og kultur. Forstår utålmodigheten over at ting ikke skjer fort nok.
- Minoritetene må stå sammen, det blir ingen framskritt dersom minoritetene står mot hverandre.
- Det er viktig å høre innspillene herfra. Jeg har ikke anledning til å delta på hele forumet, men departementet vil informere meg om det som blir tatt opp her. Det er viktig å løfte fram alt det positive som skjer, også alt det positive som organisasjonene bidrar med.

Svar fra Klima- og miljødepartementet:

- Samiske kulturminner har særskilte regler. Vi inviterer til forslag om hva minoritetene ønsker i ny lov.

Telemarksforskning presenterte sin rapport

Ola Berge og Nanna Løkka fra Telemarkforskning presenterte sin rapport *Kulturell berikelse – politisk besvær. Gjennomgang av politikken overfor nasjonale minoriteter 2000–2019*. Rapporten ble lagt fram i mars 2020.

Rapporten ble laget på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) som bakgrunn for ny stortingsmelding om nasjonale minoriteter. Rapporten skulle se på dialogformer og -arenaer, departementets samordningsrolle og tilskuddsordninger. I sin tilnærming til oppdraget valgte Telemarksforskning å ha særlig fokus på minoritetenes perspektiv, identitet og deres beskrivelse av synspunkter og holdninger, heller enn å vurdere om minoritetenes vurderinger eller posisjoner er berettiget eller legitime.

Arbeidet med datainnsamling foregikk ved å innhente kvantitative data for tilskuddsordningene, dokumentanalyser og kvalitative intervjuer med 43 personer. Ved valg av representanter fikk Telemarkforskning kontaktdata til organisasjonene fra KMD, og valgte ellers å snakke med både enkeltpersoner, demokratisk valgte representanter fra organisasjonene, fagpersoner med kjennskap til minoritetene og personer fra offentlige institusjoner og forvaltning.

Hovedfunn:

- Dialogarenaene oppleves ikke som relevante for minoritetene og er lite skreddersydd.
- Politikken mangler klare mål.
- Det er behov for mer medbestemmelse og mer oppsøkende myndigheter.
- Det har vært store endringer i tilskuddsforvaltningen og betydelig økning i midler siden 2000. Det er behov for tiltak som styrker minoritetens organisasjoner.
- Avviklingen av Romanifolket/taternes kulturfond preger feltet negativt.
- KMD strever i spennet mellom toppstyrt forvaltning og praksisfeltets førstelinje. Det er ulike forventninger til samordningsrollen fra aktørene. Minoritetene har andre forventninger til samordningsrollen enn KMD har selv.

Konklusjon:

- Det er tegn til positiv utvikling.
- Kunnskapen i forvaltningen om nasjonale minoriteter er for lav.
- Det er særlig viktig at minoritetene blir hørt, effektiv deltakelse på alle områder.
- Behov for gode dialogarenaer og mer oppsøkende myndighet.

Innspill fra organisasjonene:

- Dere har vunnet en anbudsprosess, er det ikke problematisk at de institusjoner som har mest penger får påvirke myndighetene, slik at andre interesser fremmes heller enn minoritetenes?

- Rapporten beskriver en samordningsrolle som ikke fungerer optimalt og det anbefales å legge ned avdelingen med ansvar for feltet – en radikal omlegging med oppsplitting av funksjoner.
- Rapporten er ikke mye brukt i stortingsmeldingen. KMD sier rapporten har metodiske og teoretiske mangler.
- Hvorfor er det brukt en historiker som rådgiver og ikke en samfunnsviter? Rapporten gir en feil framstilling av historien.
- Var ikke bestillingen tydelig nok?
- I anbudsdocumentet skryter KMD av Telemarkforsknings tilbud. Når resultatet foreligger klager de. KMD har hevdet at ingen fra avdelingen har vært informanter.

Svar fra Telemarkforskning:

- Det er et dilemma i forskningen at det er ulike maktforhold. Da må forskningsinstitusjonen ha profesjonalitet til å balansere.
- Oppsplitting av funksjoner har allerede skjedd, som flytting av tilskuddsordninger ut av departementet. Radikal omlegging viser tilbake til dialogarenaer: Mer fokus på dialog og ikke informasjon.
- Telemarkforskning opplever rapporten som solid, den er også fagfellevurdert av eksterne. Departementet og Telemarkforskning har ulikt syn på bruk av teori, det er en saklig uenighet. Vi står inne for rapporten.
- Vi har samfunnsvitere internt som har kvalitetssikret rapporten. Vi ønsket i tillegg å bruke en ekstern historiker med tilknytning til forskningsfeltet.
- En rapport leveres ikke alltid helt etter prosjektbeskrivelsen, det er ganske vanlig.

Svar fra KMD:

Departementet mener det er mye verdifullt i rapporten og mye av den er fulgt opp. Det teoretiske vi har vært uenig i er bruken av Lipskys teori om førstelinjebyråkrati. Teorien er utviklet for førstelinjetjenester i USA, som politi og hjelpeapparat. Vi mener denne teorien ikke passer i omtalen av et departements forvaltningsoppgaver.

Effektiv deltakelse

Maria Lundberg, førsteamanuensis ved Norsk senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo, hadde et innlegg om effektiv deltakelse ut fra Europarådets rammekonvensjon art. 15: *Partene skal skape de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, sikres effektiv deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender, særlig de som berører dem.*

Lundberg viste til at rammekonvensjonen er et åpent dokument som skal fylles med innhold av de statene som har ratifisert konvensjonen. Verken «effektiv» eller «deltakelse» er definert i konvensjonen. Effektiv deltakelse skal være effektiv for de det gjelder, og det må tas høyde for at det er ulike meninger innenfor samme minoritet.

For å sikre effektiv deltakelse må politikken baseres på godt styresett og prinsippet om at beslutninger skal tas nær de det gjelder.

Gro Nystuen, assisterende direktør ved Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NIM), hadde et innlegg om effektiv deltakelse sett i lys av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), artikkel 27: *I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.*

Nystuen er ikke helt enig i den rettslige analysen i Telemarkforsknings rapport. Hun viste til at SP artikkel 27 er den mest sentrale internasjonale konvensjonen i denne forbindelse. Konvensjonen gjelder som norsk lov, og har forrang foran andre lover dersom det er motstrid. Europarådets rammekonvensjon er rettet mot nasjonale minoriteter og overvåkes av menneskerettighetskomiteen.

Nystuen viser til at *medbestemmelse* er en materiell bestemmelse, en påvirkning av sluttresultatet. *Effektiv deltakelse* er en rett til å være med på å påvirke. Spørsmål om medbestemmelse skiller dermed fra effektiv deltakelse.

Innspill fra organisasjonene:

- I forbindelse med implementeringen av ILO-konvensjon 169 forsikret Justisdepartementet at dette ikke ville få følger for norsk internrett. Implementeringen fører til en disharmoni, det er et sgrerende lovverk, basert på avstamning.
- Minoritetene opplever at de ikke får sakspapirer i forkant av møter. Departementene holder møtene og minoritetene får ikke legge fram sin sak.
- Dette er komplisert. Stortingsmeldingen avviser at minoritetene har rett til medbestemmelse og begrunner det med Lundbergs tolkning. Hvordan skal vi forstå begrepene? Departementet har jurister, det må være mulig å be om at det blir laget en betenkning av spørsmålet slik at det er enighet mellom minoritetene og myndighetene hvordan begrepet skal forstås.
- Hvorfor har vi effektiv deltakelse når vi ikke kan påvirke resultatet?

Svar fra Lundberg og Nystuen:

- ILO-169 er inkorporert i norsk rett. Konvensjonen har ingen regel om avstamning.
- Målet er at minoritet og myndighet kommer til enighet i «god tro». Departementet må dokumentere at de har tatt saken på alvor.
- Det er ulne begreper og kan være frustrerende å forstå.
- NIM har utgitt en rapport om nasjonale minoriteter og deres rettsstilling. Rapporten er en start på å formidle saken.
- Effektiv deltakelse er en mulighet, ikke et krav.

Petter Wille, spesialrådgiver i NIM og medlem i Europarådets rådgivende komité, la til at konvensjonen er laget ganske «rund» for å passe for ulike samfunnsforhold og ulike medlemsland. Effektiv deltakelse i det økonomiske og sosiale liv handler også om retten til å delta i samfunnet, ha rett til jobb og et sted å bo.

DAG 2

Nytt e-læringsprogram om samer og nasjonale minoriteter

Seniorrådgiver Hanne Lauveng presenterte e-læringsprogrammet som ble lansert i juni i år. Målgruppen er saksbehandlere i offentlig forvaltning, og målet er å gi saksbehandlere kjennskap til hvem minoritetene er, kort om deres historie og hvilke rettigheter de har ifølge internasjonale konvensjoner og norske lover og regler. Programmet er laget på bakgrunn av innspill i Kontaktforum om at mange opplever lite kunnskap om nasjonale minoriteter i forvaltningen. Organisasjonene har fått gi tilbakemelding på delen av kurset som omhandler deres minoritet.

Departementet har gjort programmet kjent på ulike måter. Foreløpig har ikke kurset blitt mye brukt, og departementet vil framover delta på relevante konferanser og også besøke særlig aktuelle kommuner for å gjøre programmet kjent. Vi vil gjerne ha innspill til kommuner vi bør besøke.

Innspill fra organisasjonene:

- Departementet driver historieforskning om når kvenene kom til Norge og ved ikke å nevne at skogfinnerne drev svedjebruk helt nord til Bodø.
- Kommunene bør ha plikt til å gjennomføre kurset, departementet kan stille krav i tildelingsbrev.
- Minoritetene kan selv bidra til å spre informasjon om kurset i kontakt med kommuner etc.
- Det kan for eksempel lages seminarer som kommuner og andre relevante kan inviteres til.

Svar fra departementet:

- Programmet er laget for å gi kunnskap om minoritetene og deres rettigheter, det er ikke et mål at målgruppen skal lære alt om nasjonale minoriteter. Anbefaler å ta kurset for å se om det er noe feil der.
- Departementet kan ikke pålegge kommunene å ta kurset.
- Takk for gode innspill!

Hvordan skal dialogen mellom minoritetene og myndighetene legges opp videre?

Telemarkforskning anbefaler å legge ned Kontaktforum, men i dialog med departementet har de fleste organisasjonene ønsket at Kontaktforum videreføres. Departementet oppfatter at noen mener det blir for mye informasjon fra myndighetene på programmet og at organisasjonene ønsker å bidra til tema. Departementet har spurt organisasjonene om innspill til programmet, og i dette forumet er alle temainnspill fra organisasjonene tatt med.

Det har også kommet ønske om at organisasjoner som ikke mottar driftsstøtte skal få delta på forumet. Er det synspunkter på det? Dersom flere organisasjoner skal inn, skal vi i så fall redusere antall deltakere fra hver organisasjon? Ifølge Brønnøysundregistrene

er det ca. 30 ulike organisasjoner/foreninger for nasjonale minoriteter, drøyt halvparten er romaniorganisasjoner.

Innspill fra organisasjonene:

- Det skjer ikke noe nytt. Vi har dialog, men det kommer ingen tiltak ut av det. Forumet må brukes til å jobbe fram forslag og bli enige om tiltak. En mulighet er at forumet setter av tid til en workshop-modell der representanter for de ulike minoritetene sitter sammen i grupper og blir enige om saker og tiltak de vil jobbe sammen for på tvers.
- Det er kontaktforum gjennomført på "gammelmåten" ingen ønsker, hvor departementet ønsket å legge lokk på kritikk. Med små endringer, som for eksempel innføringen av ekstern møteleder, har forumet blitt bedre.
- Det er viktig å ha åpenhet, pressen må være til stede. Det bidrar til å spre kunnskap.
- Navnet "Kontaktforum" er indremedisinsk og kan vurderes endret. Nivået må heves. Statsråden og statssekretær bør delta på hele forumet slik at det kan utformes konkrete forslag.
- Minoritetene kan ha større forventninger enn hva som er innenfor KMDs rammer. Vi bør ha tydelige, men ikke urealistiske, forventninger. Vi kan lande noen forslag på forumet og så kan det tas opp neste år hva som er gjort.
- Det bør være målbare forpliktelser og det bør rapporteres på hva som er gjort.
- Organisasjonene bør være sentrale i planleggingen av Kontaktforum. Planleggingen kan gå på rundgang, det gir reell påvirkning. Det blir effektivt og aktiv deltakelse dersom minoritetene kan innlede på ulike bolker.
- Det bør være gruppediskusjoner om konkrete tema.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til at i det tidligere innvandrerrutvalget ledet innvandrerne selv møtene og styrte sakslista.
- Forumet bør utvides med en dag og nasjonale minoriteter bør selv styre forumet. Det bør være innledere fra minoritetene selv på spesifikke tema. Forumet har fungert bedre de siste gangene, men blir framstilt som mer betydningsfullt enn det er.
- Vurdere å dele opp i mindre grupper og ha flere møter.
- Det bør inviteres bredere, flere kan ha nytte av arenaen. Det kan stilles krav til at nye organisasjoner som skal delta har medlemmer og kan dokumentere at de snakker for noen, ved årsmøtereferater e.l. Forumet bør ikke bli for smalt.
- Når vi ser på den nåværende strukturen er det for mange her, om det skal delta flere er det ikke mulig å få fram sine saker. Forumet bør ikke utvides.
- Det bør også ses på hvem som kan inviteres utenom minoritetene, for eksempel KS, og organiseringer innenfor minoritetene, som språkråd. Også kommuner, ordførere og kommunedirektører kan inviteres.

Generelle innspill fra organisasjonene

Effektiv deltakelse

- Spørsmålet om effektiv deltakelse er et tolkningsspørsmål, ingen sitter på endelig svar. Det bør lages en utredning.

- Tre jurister har uttalt seg om effektiv deltakelse, hvorfor ikke en lingvist? Skal jurister definere ord og uttrykk? Det må fram hva allmennheten legger i betydningen.
- Veiledningstjenesten for romanifolket/taterne har lyst ut stipend til studenter som vil skrive om rammekonvensjonen. Det er lite juridisk diskusjon om innholdet i konvensjonen, løsningen kan være å få flere til å skrive avhandlinger om den.

Navneloven

Skogfinnene mistet sine finske etternavn gjennom assimileringspolitikken. Når dagens etterkommere ønsker å ta tilbake sitt finske slektsnavn blir man ofte stoppet av navneloven. Loven sier at man kan ta et etternavn som har vært brukt tilbake til dine tippoldeforeldre. Hvis det er lenger tilbake, er muligheten for å ta tilbake navnet avhengig av om andre i landet har dette navnet. Dersom under 200 personer har navnet, må hver av dem gi sin tillatelse, om bare en sier nei får du ikke ta tilbake navnet.

Det er urimelig at nyinnflyttede finner skal ha makt over skogfinnene, som mistet sine slektsnavn på grunn av statens assimileringspolitik. Navneloven bør endres eller få et tillegg slik at skogfinnene fritt kan ta sine slektsnavn tilbake.

Finsk språk i tilbakegang

Det er stadig færre som har finsk som dagligspråk. Enkelte steder i Finnmark snakket 90 prosent av befolkningen finsk på alle samfunnsarenaer, i dag er det stort sett bare folk som er født før 1950 som har finsk som dagligspråk. Det fører både til tap av identitet og til språktap. Også kontakten med Finland blir borte.

Det er viktig med finskundervisning, 3-4 timer undervisning per uke er ikke nok. Det er en skuffelse at finsk ikke har fått status som minoritetsspråk i Norge.

Andre innspill:

- Ber om hjelp mot hverdagsrasismen som er inkorporert i språket. Bruken av ordet "fant" blir ikke slått ned på. Det er strukturell rasisme i aviser, filmer etc. Dette gjør noe med framtidige generasjoner.
- Usynliggjøring skaper rasisme. Oppfordrer alle til å gå inn på sin kommunes hjemmesider og lese kommuneplaner for å se om urfolk og nasjonale minoriteter er nevnt. Ikke godta usynliggjøring, tving det inn.
- Det bør gjøres en levekårsundersøkelse om romanifolket/taterne og romer. Den kan gjøres anonymt.
- Diskrimineringsvernet i Norge er dårlig. Selv om man får medhold i Diskrimineringsnemda på at diskriminering har skjedd, får det ingen konsekvenser for den som har utført diskrimineringen. Det gjør at få tar prosessen.
- Kvensk Finsk Riksforbund har laget en Visjon 2041 som har som mål at i år 2041 skal 2041 elever i grunnskolen ta finsk på skolen. De viser til at dette antallet er nødvendig for å sikre et bærekraftig finsk språk i Norge og for å ha tilstrekkelig tilfang til utdanning av finsklærere.
- Kvensk Finsk Riksforbund mener det er strukturell rasisme at finsk språk ikke er anerkjent som minoritetsspråk i Norge. De viser til at det er flere som tar finsk

enn kvensk i grunnskolen. Kvensk Finsk Riksforbund mener arbeidet med kvensk språk må avvikles.

- Dommene i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) som gjelder romer og romanifolk/tatere viser at det fortsatt er dårlige holdninger. Veiledningstjenesten for romanifolket/taterne er lagt ned, det er ingen rettshjelpiltak rettet mot romanifolk/tatere.
- Det er behov for kunnskapsløft og tillitsskapende arbeid i barnevernet.
- Utdanningsdirektoratet oppfordrer til å gi innspill til [høring av ny opplæringslov](#), med frist 20. desember.

Film om romer

Regissør Farzad Samsami presenterte trailer fra den første filmen om norske romer, med romer i hovedrollen og på romanes. Filmen har premiere over nyttår. Det var samtale med regissør og en deltaker fra Brobyggertjenesten på Romano Kher etter visningen.

Avslutning:

Takk for alle innspill. Vi tar med oss følgende etter forumet:

- Det er ønske om en juridisk betenkning om effektiv deltakelse ifølge rammekonvensjonen.
- Vi tar med innspill om navneloven til Justisdepartementet.
- Vi vil vurdere innspillene om Kontaktforum og komme tilbake med et forslag til diskusjon i god tid før neste forum. Kom gjerne med innspill også i etterkant.
- Det er ønske om levekårsundersøkelser.